

Bilecik Gazetesi'ne (1925-1932) Göre Ertuğrul Muallimler Birliği'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri

Zeliha Koca*

(ORCID ID: 0000-0001-7344-1294)

Makale Gönderim Tarihi

11.11.2019

Makale Kabul Tarihi

26.12.2019

Özet

Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumsal kalkınmanın önde gelen hedeflerinden biri de eğitim ve eğitimle iç içe olan sosyo-kültürel hayatın geliştirilmesi, canlandırılmasıydı. Bu konuda girişilen müspet çabalar pek çok alanda olduğu gibi sivil toplum örgütlenmelerine de yansımış, bunun neticesi olarak memleketin her yerinde pek çok dernek ve cemiyetler teşkil edilmişti. Ankara merkezli olarak "Türkiye Muallimler ve Muallimler Dernekleri Birliği" adıyla kurulan "Türkiye Muallimler Birliği" de bunlardan bir tanesiydi. Birlik, mevcut adını 1924 genel kongresinde almış ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde faaliyet gösteren muallim derneklerini de kendine bağlamıştı. Muallimlerin yardımlaşma ve dayanışmalarını temin etmek gayesiyle kurulan ve "Türkiye Muallimler Birliği" çatısı altında faaliyet gösteren bu şubelerden biri de Bilecik'teki "Ertuğrul Muallimler Birliği" idi.

Ertuğrul Muallimler Birliği, topladığı kongrelerde aldığı kararlar doğrultusunda ve genç cumhuriyetin ruhuna yaraşır bir biçimde gerçekleştirdiği hizmet anlayışıyla eğitimin yaygınlaştırılmasında, eğitim seviyesinin yükseltilmesinde Bilecik'teki ilim irfan ordusunun canla başla çalıştığı fedakâr bir organizasyon olarak tarihteki yerini almış ve erken Cumhuriyet Dönemi Bilecik'in sosyal yaşamında aktif bir rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Muallimler Birliği, Bilecik, Söğüt, Eğitim, Cumhuriyet Dönemi.

Foundation and Services of the Union of Ertugrul Teachers' According to the Bilecik Newspaper (1925-1932)

Abstract

* Öğr. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, zkoca@ksu.edu.tr.

During the early years of Turkish Republic, one of the forthcoming objectives of social development was to improve and to revive the education and social cultural life interbedded with education. As it was seen in most fields, the constructive attempts about this topic also reflected on the non-governmental organizations. Thus quite a lot of associations and communities were constituted all around the country. Turkish Teachers Union founded by the name of the "The Federation of Unions of Male and Female Teachers" was one of them which was centered in Ankara. The Union took its current name in the congress in 1924 and united the other Teachers Associations which were active in various parts of Anatolia. The Ertugrul Teachers Union in Bilecik was one of these departments, acting under the same roof of Turkish Teachers Union which were founded with the aim of providing cooperation and solidarity among teachers.

Ertugrul Teachers Union played an active role in the social life of Bilecik in the early Republican period and took its place in the history as a sacrificing and heartily working organisation and scholars army with the intellection of the spirit of the Republic so as to disseminate and as a result increase the level of education.

Keywords: Teachers Union, Bilecik, Söğüt, Education, Republican Era.

Giriş

Türkiye’de muallim örgütlenmesi 1908 yılında İstanbul’da teşkil edilen Encümen-i Muallimin ile başlamış ve İstanbul 1908-1920 yılları arasında birçok muallim cemiyetine ev sahipliği yapmıştır. Bunun yanında bu yıllarda Edirne ve Bursa vilayetlerinde de kurulan muallim örgütleri vardır. Milli Mücadele Dönemi’ne gelindiğinde ise Ankara’nın 27 Aralık 1919 tarihinde Mustafa Kemal’in gelişiyle önce Kurtuluş Savaşı’nın bir karargâhı durumuna gelmesi ve Millî Mücadele Hareketi’nin hemen ardından 13 Ekim 1923 tarihinde de resmî olarak başkent olması siyasî, ekonomik ve sosyo- kültürel anlamda Ankara üzerinde müspet tesirler yapmış ve bu tesirler pek çok alanda olduğu gibi sivil toplum örgütlenmelerine de yansımıştır. Bu dönem Ankara’da pek çok dernek ve cemiyetler teşkil edilmiştir. "Türkiye Muallimler ve

Muallimler Dernekleri Birliği" adıyla kurulan Türkiye Muallimler Birliği de bunlardan bir tanesidir. ¹

Türkiye Muallimler Birliği, ilk olarak Türkiye Muallime ve Muallimler Dernekleri Birliği adıyla 7 Mayıs 1921 tarihinde Ankara merkezli olarak teşkil edilmiştir. Derneğin maksadı nizamnamesinin ikinci maddesinde belirtildiği üzere muallimlik mesleğini korumak, muallimlerin içtimâî vaziyetlerini yükseltmek ve bu gaye için iktisadî ve ilmî faaliyetlerde bulunmaktır. Dernek, muallimlerin geçimlerini kimseye muhtaç olmadan temin etmeleri için faaliyetlerde bulunacak ve muallimlere maaş ve gelir sağlamak için mesai sarf edecektir. Bunun yanında vazifesiz kalan, hastalanan, malul olan, evlenen veya çocuğu doğan muallimlere ve yakınlarına da imkânlar ölçüsünde yardımda bulunulacaktır. Dernek, söz konusu bu maksatları yerine getirmekle beraber üyelerinin manevî ve ilmî yükselişini sağlamak için "umumî", "serbest" ve "âlî" dersler, söyleşiler, eğlenceler ve seyahatler düzenleyecek; kütüphaneler, müzeler ve okuma salonları açacaktır. Yine bu doğrultuda mecmua ve gazeteler neşredilmek suretiyle muallimlerin ilgili oldukları alanları tanıyabilmelerine katkı sağlanacaktır.²

Bu amaçlar doğrultusunda faaliyet gösterecek olan Derneğin öncüleri devrin önde gelen siyaset ve düşünce adamlarıdır. Derneğin kurucuları sıfatıyla hükümete verilen beyannamede imzası bulunan kişiler şunlardır: Kütahya Mebusu Cevdet [Izrap Barlas] Bey [1891-1960], Canik Mebusu [Ahmet] Hamdi [Yalman] Bey [1877-1959], Ankara Memba-ı Füyuzat Mektebi başmuallimi Ahmet Tevfik Bey, Ankara Sultanisi muallimlerinden Mehmet Servet [Berkin] Bey, Ankara Dârülmualimât tatbikat-ı dersiyeye muallimi Ahmet Hilmi Bey, Kastamonu Mebusu Doktor Suat [Soyer] Bey [1879-1942], Maarif Vekâleti Orta Tedrisat Müdürü Kazım Nami [Duru] Bey, Bursa Mebusu Muhittin Baha [Pars] Bey [1884-1954], Hakkâri Mebusu Mazhar Müfit [Kansu] Bey [1872-1948], Dârülmualimât fennî terbiye muallimi Nafi

¹Yunus PUSTU, (2017),Türkiye Muallimler Birliği Genel Merkezi ve Şubelerinin Neşrettiği Mecmualar, *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.2,s. 56-91.

²Yunus PUSTU, Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleriyle Türkiye Muallimler Birliği (1921-1936), *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*: C.35, S. 99, Ankara:2019, s. 56.

Atuf [Kansu] Bey [1890-1949], Saruhan Mebusu Mustafa Necati Bey [1894-1929], halk dersleri muallimi Mehmet Vehbi Bey.³

Derneğin ilk idare heyeti başkanı devrin önde gelen eğitim damlarından olan Nafi Atuf Bey'dir. Ardından, 17 Haziran 1921 tarihinde Ankara'da gerçekleşen kongrede idare heyeti başkanlığına Mazhar Müfit Bey getirilmiştir. Türkiye Muallimler Birliğine damgasını vuran isim ise 1924-1928 yılları arasında Birliğe başkanlık eden Mustafa Necati Bey'dir. Dernek, her ne kadar ülke genelindeki bütün muallimleri kapsar nitelikte teşkil edilse de 1924 yılına kadar Ankara merkezli faaliyet yürütmüştür. Ancak bu süre zarfında teşkilatını kuvvetlendiren Dernek, 1924 yılı genel kongresinde ülke genelinde faaliyet yürüten bütün muallim derneklerini kendine bağlayarak ismini de Türkiye Muallimler Birliği olarak değiştirmiştir.⁴

Teşkilatın işleyişi şu şekildedir:

Asgari yirmi beş öğretmen bulunan yerlerde birliğin birer merkezi vardır. Yirmi beşten az olan yerlerde en yakın merkeze bağlanmış birer şube bulunur. Adedi üçten az olan yerlerde ayrıca şube oluşturulmaz. Bu yerlerdeki öğretmenler en yakın merkez ve şubelerin üyesi olurlar.

Her merkez senede bir defa merkezde kayıtlı üye sayısına göre 5 veya 7 kişiden oluşan merkez idare heyetini seçer. Seçilen heyet de kendi arasında bir reis, bir kâtip ve 10 bir veznedar seçer. Merkez idare heyetleri için ayrıca 3 veya 4 yedek üye seçilir. Boş kalan yerler için yedek üyelerden en çok oy alanlar sırasıyla idare heyetine seçilirler.

Her şube senede bir defa 3 kişilik bir idare heyeti, üye adedi 10'dan az olan şubeler birer mutemet seçerler. Seçilen heyet kendi arasından bir reis ve bir kâtip seçer. Şubelerde ayrıca iki kişi yedek üye olarak seçilir.

Birliğin genel merkezi 11 kişilik bir idare heyetinden oluşur. İdare heyeti kendi arasında bir reis, bir ikinci reis, bir kâtip, bir muhasebeci ve bir veznedar seçer. Genel merkez üyesi kongre tarafından merkezde her daim bulunabilecek birlik üyesi arasından gizli oy ile seçilir. Merkez heyetinden başka ayrıca 5 kişilik yedek üye seçilir. Genel merkez

³ PUSTU, (2019), agm, s.57.

⁴ PUSTU,(2017), agm, s. 71.

üyeliğinden ayrılma oldukça yedek üyelerden en çok oy alanlar genel merkez üyeliğine geçerler.

Genel merkez heyeti üyesi hiçbir merkez veya şube idare heyeti üyesi olamayacağı gibi haysiyet divanları üyesi de idare heyetlerine seçilemez.

Her merkez ve şubenin faaliyetleri ve teşkilatına ait programları, yasaları genel merkezin esas yasasına uyarak oluşturulup uygulanır.

Birliğin genel kongresi her sene 15 Temmuz'da merkezlerden gelecek üyelerin katılımıyla toplanır. Genel birlik kongresi toplanınca en yaşlı üye süresiz kâtipliğe seçilerek hemen bir reis, 2 reis vekili ve 4 kâtip seçilir. Seçilen reis kongreyi resmen açarak birlik genel merkezini oluşturan idare heyetini ve raporları okur.

Genel kongrenin başlıca görevleri şunlardır:

- Genel merkez idare ve hesap heyetlerinin raporlarını okuma ve tartışma,
- Genel merkez heyetini inceleme ve bütçeyi düzenleme, • Genel merkez idare ve hesap heyetlerini seçme,
- Birliğin gelecekte takip edeceği yöntem ve hususları tespit etme,
- Öne sürülen teklifler hakkında tartışma ve karara varma.

Merkez ve şube kongrelerinin görevleri şunlardır:

- İdare ve hesap heyetlerinin raporlarını okuma ve tartışma,
- Bütçeyi inceleme ve düzenleme,
- İdare ve hesap heyetlerini seçme,
- Öne sürülen teklifler hakkında tartışma ve karara varma,
- Merkez iç yasasını kabul etme ya da yeniden düzenleme.⁵

1921-1936 yılları arasında faaliyet yürüten Türkiye Muallimler Birliğinin en temel gayesi muallimlerin yardımlaşma ve dayanışmasını sağlamak ve haklarını müdafaa etmektir. Aynı zamanda öğretmenlik

⁵ Filiz OKMAK, *Türkiye Muallimler Birliği Mecmuasının Sistematik Tahlili*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi), Denizli:2009, s.9-11.

mesleğini layık olduğu yere çıkarmak, öğretmenlerin gelişmesine ve yükselmesine katkı sağlamak, yeni nesli zamana uygun, iradeli ve cumhuriyetçi yetiştirmek de hedefin bir parçasıdır.

Türkiye Muallimler Birliği çatısı altında faaliyet gösteren Bilecik'teki Ertuğrul Muallimler Birliği şubesi de aynı gaye ile kurulmuş; cumhuriyet idaresinin gerçekleştirdiği inkılapları halka anlatmak, millî ve modern bir vatandaş kitlesi oluşturmak için gayret sarf etmiştir. Bu doğrultuda Ertuğrul Muallimler Birliği çatısı altında halk dersaneleri ve gece mektepleri açılmış; çeşitli alanlarda halkı bilinçlendirmek gayesi ile konferanslar, sergiler, gezi ve müsamereler tertip edilmiştir.

Ertuğrul Muallimler Birliği'nin Kuruluşu

Ertuğrul Muallimler Birliği'nin kuruluşu ile ilgili olarak açık ve net bir tarih verilmesi de 10 Ağustos 1925 tarihli Bilecik Gazetesi'nde bu tarihten 2 sene önce yani 1923'te teşkilatın kurulduğuna değinilmekteydi.⁶ Muhtemelen aynı tarihte ya da bu tarihten hemen sonra ilçelerdeki şubeleri de oluşturulmuştu. Gazetedeki haberde "Civar köylerden gelen yazılar" başlığı altında Arıcaklar ve Abbaslık Köyü muallimlerinin merkezden taleplerini içeren bir yazı yer almaktaydı. "*Bilecik Muallimler Birliği Heyet-i Muhteremesine*" diye başlayan bu yazıda "...Bundan 2 sene evvel Bilecik merkezinde muallimler Birliği ve Muallimler Kardeşliği teşkil ettirdik." ifadeleri yer alıyordu.

Yazının devamında "*Birlikten maksat gaye; cehalet perdesini yırtarak asırlarca esaret zinciriyle bağlanmış, kendine has milliyesi sönmüş olan masum milletimize hemen terakki sahasına doğru yol vermek idi. Bu emelin gerçekleşmesi, eğitim çağında olan vatan yavrularına bir taraftan nazari dersler verildiği gibi diğer taraftan amelî işler göstermek ve yaptırmakla olabilir...*" denilmekteydi. Köy öğretmenleri olarak merkezdeki okullarda geniş birer bahçe oluşturulması ve bu bahçelerde meyve, sebze, çiçek yetiştirmek üzere her öğrenciye üçer beşer ağaç paylaşılırak rekabet yoluyla öğrencilere bağ, bahçe işlerinin öğretilmesi talebi dile getiriliyordu. Böylelikle okullarda uygulamalı derslere de yer verilecek ve bu da köy okulları için bir örnek teşkil edecekti. Gerekli masraflar Muallimler

⁶ *Bilecik Gazetesi*, 25 Ağustos, 1925,no:30,s.3.

Birliği'nin veznesinden karşılanacak ve kimseye yük olmaksızın okullara birer bahçe yapılmış olacaktı.

Bilecik'teki Muallimler Birliği teşkilatıyla ilgili kronolojik olarak ilk rastladığımız bilgi 4 Mayıs 1925 tarihli Bilecik Gazetesi'ndeki "Arz-ı teşekkür" başlıklı bir haberde yer almaktadır. Bu haberde Ramazan Bayramı münasebetiyle İnegöl Muallimler Birliği'nden 15 kişilik bir heyetin Bilecik valisi Tefvik Bey'e tebrik için bir ziyaret gerçekleştirdiğinden söz edilmektedir. Yatılı okulda gerçekleşen buluşma karşılıklı samimiyet havası içinde geçmiştir. Bu arada İnegöl Temyiz Mahkemesi reisi İhsan Bey ve mahkeme üyeleri de İnegöl Muallimler Birliği'nin bu gezisine iştirak etmişlerdi. Haberin devamında *"...Yanık yurdumuzu ziyaret lütfûnda bulunan Temyiz Mahkemesinin muhterem reisi Mehmet İhsan Beyefendi ile azalarının teşrifleri vilayetimizin Muallimler Birliğine çok büyük şeref bahş eylemiştir"* ifadeleri yer alıyordu. Buradan Bilecik merkezinde bulunan Ertuğrul Muallimler Birliğindeki öğretmenlerin bayramlaşma merasimine ev sahipliği yaptığını ve bu yazıyı da teşkilattaki öğretmenlerin kaleme aldığını anlıyoruz. Yazının devamında da merkez Muallimler Birliği'nin duygu ve düşünceleri dile getirilmekteydi: *"Yekdiğerimizle yakından tanışmak ve bilhassa bir vilayetin meslektaşları arasında bulunması gereken kardeşlik ve dayanışma temin etmek fırsatına çoktan beri nail olmadığımızdan müteessir idik. Bu sebeple muallimler arasında mesleki hislerin kaynaşmasına vesile olan birlik ile lütfen birliğimize teşrif buyuran Temyiz Mahkemesi heyetine teşekkür arz olunur."*⁷

Ertuğrul Muallimler Birliği'nin Kongreleri

Ertuğrul Muallimler Birliği'nin 20 Haziran 1925 Tarihli Kongresi

Memleketin diğer şehirlerinde olduğu gibi Bilecik'teki Ertuğrul Muallimler Birliğinde de düzenli olarak yıllık kongreler yapılmakta ve önemli kararlar alınmaktaydı. Bununla ilgili olarak 22 Haziran 1925 tarihli Bilecik Gazetesi'nde, Ertuğrul Muallimler Birliği'nin 20 Haziran 1925'te toplanan yıllık kongresine değinilmektedir. Yatılı okul binasında toplanan kongreye Söğüt, Bozüyük, Osmaneli, İnönü,

⁷ Bilecik Gazetesi, 4 Mayıs, 1925, no:17, s.3.

Pazarcık, Küplü, Gölpazarı ve Yarhisar şubelerinden gelen temsilciler de katılmışlardı.⁸

20 Haziran 1925'te Cumartesi günü saat 10.30'da toplanan kongrede üyeler ve temsilciler arasından oylama ile geçici başkan seçilmiş, daha sonra kongrenin başkanı ile ikinci başkanı ve kâtiplerin seçimine geçilmişti. Yapılan oylamada 16 oy ile Müfettiş Nuri Bey birinci başkan, 10 oyla Leylî Mektebi (yatılı okul) Müdürü Ahmet Hamdi Bey ikinci başkanlığa ve on altışar oyla Ahmet ve Fuat Beyler de kâtipliğe seçilmişti.⁹

Geçici İdare Heyeti tarafından bir senelik icraat özetle zikredildikten sonra varidat(gelirler), masraflar, bağışlar, tahsil olunamayan meblağ ve kasa mevcudu Genel Heyete arz edilmişti. Bu işlemin ardından tedkik-i hesâbat ve bütçe encümeni için bir oylama daha yapılmış ve Hamdi Bey(Bozüyük), Hulûsi Bey(Söğüt) ve Talat Beyler(Osmaneli) bütçe encümeni olarak seçilmişlerdi.

Kongreye 21. Haziran Pazar günü de devam edilmiş ve aşağıdaki kararlar alınmıştı:

1-Köy muallimlerinin merkeze geldikleri vakit her zaman merkezdeki arkadaşlarını ziyaret etmelerine ve mektepler, dersler hakkında müşavereler yapılmasına,

2-Birliğe mensup bütün muallimlerin her birinin tatil günlerinde en az 4 köye gidip irşad programı gereğince irşad-ı vazife eylemesine,

3-Meclis-i Umumi ve Mecalis-i Belediye'den yardım talep ve temennisinde bulunularak gece mektepleri açtırılmasına,

4-Türk Ocağı, Himaye-i Etfal, Hilal-i Ahmer, Muallimler Birliği, İdman Yurtları ve Gece Dersleri Mektebi gibi heyetlerin ayn-i sakif altında (en verimli, etkili bir şekilde) çalışabilmeleri için lüzumu olan binaların hükümetten talep ve istirahat edilmesine,

5-Vilayet muallimleri arasında hakiki bir kardeşlik ve dayanışma oluşturulmasına,

⁸ *Bilecik Gazetesi*, 22 Haziran, 1925, no:24, s.2.

⁹ *Bilecik Gazetesi*, 13 Temmuz, 1925, no:26, s.3.

6-Muallimlerin, Muallimler Birliği namına mübayaa edilecek(satın alınacak) Tayyare ianesine (yardım parası toplanması) iştirakine karar verdikleri ve teberruatı (yapılacak bağışları) da her şahsın arzusuna bırakılmasına ve mevcut talimatname gereğince faal bir heyet teşkiline,

7- Muallimler Birliği tasarruf sandığının teşkilinde takdire şâyân yardımları görülen Söğüt, İnönü, Bozüyük şubelerine teşekkür edilmesine,

8- Muallimlerin tek tip elbise giymeleri, şekil ve rengin Merkez-i Umuminin reyine bırakılmasına,

9- Birliğe dâhil olmayan muallimlerin Merkez-i Umumiye'ye bildirilmesine,

10- Bilecik ve Söğüt şubelerinde birer kütüphane açılmasına,

11- Merkez ve her şubede birer irşad heyeti teşkiline,

12- Merkezin dâhili yasasını tedkik etmeye İsmail Uluğ (Bilecik), Hüseyin (Küplü), Halit (Pazarlık) Beyler oylama ile memur edildiler,

13- Birliğin Merkez İdare Heyeti seçimlerinde Leylî Mektebi Müdürü Hamdi, Leylî Mektebi muallimlerinden İsmail Uluğ, Mehmet Emin, Nazmi, Şemseddin ve Neharî Mektebi muallimlerinden Nuri Beyler ile İnas Mektebi başmuallimi Muhsine Hanım kazanmışlardır.

14- Heyet-i Divanî seçimlerinde de oylama ile Müfettiş Nuri, Ahmet Hamdi (Bozüyük) ve Talât (Osmaneli) Beyler vazifelendirilmişlerdir

15- Ankara'da toplanacak kongreye birliğimizi temsil etmek üzere Leylî Mektebi Müdürü Ahmet Hamdi Bey ile birlik merkezinin Ankara'da göstereceği iki namzed murahhas kabul edilecektir,

16- Aylık taahhüdâtın yüzde yarım olarak alınmasına,

17- Şubelerin gelirlerinin dörtte birlerini merkeze yardım olarak vermelerine,

18- Şimdiye kadar mutemetlikle idare olunan Gölpazarı'nın yasa gereğince şube teşkilatı icra etmesine,

19-Yenişehir muallimleriyle dayanışma ve samimiyeti muhafaza etmek üzere İnegöl Muallimler Birliği ile müştereken bir seyahat yapılmasına karar verilmiştir.

Kongreden sonra Ertuğrul Muallimler Birliği Merkez İdare Heyeti aşağıdaki şekilde teşkil etmişti:

REİS: Leylî Mektebi müdürü Ahmet Hamdi Bey,

KÂTİB-i UMUMİ: Leylî Mektebi muallimlerinden İsmail Uluğ Bey,

VEZNEDAR: Nehari(Gündüz) Mektebi muallimlerinden Nuri Bey,

ÂZALAR: Kız Mektebi Baş Muallimi Muhsine Hanım, Leylî Mektebi muallimlerinden Mehmet Emin Bey, Nazmi Bey ve Şemseddin Bey.¹⁰

Ertuğrul Muallimler Birliği'nin ilerleyen dönemde de yıllık kongrelerinin toplandığını ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeni kararların alındığını görüyoruz. Nitekim ertesini yıl yine aynı tarihlere rastlayacak olan Ertuğrul Muallimler Birliği Kongresi'nin bu kez 15 Haziran 1926 tarihinde Salı günü toplanacağı ve merkeze bağlı şubelerin de yasa gereği 11 Haziran 1926'da kongrelerini yapacakları, Bilecik Gazetesi'nin "Vilayet Haberleri" kısmında bildirilmekteydi.¹¹ Bu defa toplanacak olan kongrenin Muallimler Birliği'nin üçüncü kongresi olduğu da 5 Temmuz 1926 tarihli Bilecik Gazetesi'nde kongre tutanaklarının yayınlandığı başlık altında yer almaktaydı.¹² Buna göre yukarıda zikredilen 20 Haziran 1925 tarihli kongrenin de Ertuğrul Muallimler Birliği'nin ikinci kongresi olduğunu anlıyoruz.

Bilecik Muallimler Birliği Üçüncü Kongresi¹³

Kararlaştırılan tarihte yani, 15 Haziran 1926 Salı günü Bilecik Muallimler Birliği'nin üçüncü kongresi merkez ve şubelerden seçilen 27 temsilcinin katılımıyla saat 10.00'da toplanmış ve icraata başlanmıştı:

¹⁰Bilecik Gazetesi, 13 Temmuz, 1925, no:26, s.3.

¹¹Bilecik Gazetesi, 24 Mayıs 1926, No:70, s.3.

¹²Bilecik Gazetesi, 5 Temmuz 1926, No:75, s.3.

¹³Bu defa gazetede verilen başlıkta "Ertuğrul" yerine "Bilecik Muallimler Birliği" ifadesinin kullanılması dikkati çekmektedir. Bu durum kuşkusuz 1926 senesinde hükümet tarafından iki isimli şehirlerde tek bir resmî ismin kullanılmasına karar verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. *Düştur*, 3. Tertip, C.7, s.3039-3040'tan aktaran: Demiryürek, age, s.14.

Murahhaslardan en yaşlısı Pazarcık murahhası İsmail Hakkı Bey geçici reisliğe ve en gençleri olan Mustafa Zekâi Bey (Küplü) ve Alâaddin Bey (Bozüyük) de geçici kâtipliğe seçilerek gündemin müzakeresine geçilmiştir.

Gündemin birinci maddesini oluşturan kongre reisi ve kâtiplerin seçimine başlanarak Ahmet Hamdi Bey(Bilecik) kongre başkanlığına, Ahmet Bey (Bozüyük) başkan vekilliğine, Nuri Bey (Bilecik) ve Mustafa Zekâi Bey (Küplü) de kâtipliğe seçilmişti.

1- Seçim işlerinden sonra Gazi Mustafa Kemal, İsmet Paşa, TBMM Reisi Kâzım Karabekir Paşalarla Maarif Vekili Necati Bey, Dâhiliye Vekili Cemil Bey ve İstanbul da izinli bulunan vali Tevfik Bey'e merkezi umumiye kongresinin açılışı münasebetiyle birer telgraf çekildi.

2- Kongre, reis Ahmet Hamdi Bey tarafından açılarak idare heyetinin mesai ve hesap raporu okundu. Mevcut mesai uygun görülerek teftiş heyeti seçimine başlandı. Fuat Bey (Söğüt), Ahmet Hamdi Bey (Bozüyük) ve Mustafa Şevki Bey (Yenişehir) oylama ile seçilerek gece hesapları tetkik ve bütçeyi tanzim etmeleri kararı alındı.

3- Kanunen muallim addedilen arkadaşlardan maaşları henüz kanunen tahsis edilmeyen 10 arkadaşın hukuklarının temini meselesinin gerekli makamlardan takip edilmesine,

4- Muallim arkadaşların kıdemlerine nazaran kanuni haklarının teminine,

5- Muallim yardımcıları hakkında yeni kabul edilen kanunun tatbik ettirilmesi ve yeni idare heyetini takibe,

6- Köy mekteplerine ders levazımatı, kırtasiye ve muhtelif masraflar bedeli olarak bütçeye konulan tahsisat ile mekteplerin ihtiyaçlarının teminini takibe,

7- Köy mekteplerine az bir ücretle bir odacı tahsis edilmesinin de bütçeye ilavesine,

8- Dâhili yasa¹⁴ kongre heyet-i umumiyesince madde madde okunarak tesbit ve kabul edilen şekli kongre kararına eklenmiştir.

¹⁴Ertuğrul Muallimler Birliği'nin dâhili yasa¹⁴ 47 maddeden ibaret olup, tamamı 12 Temmuz 1926 tarihli Bilecik Gazetesinde yayınlanmıştır. *Bilecik Gazetesi*, 12 Temmuz 1926, No:76, s.4.

9- Teftiş heyetinin raporu okunarak merkezin senelik bütçesi umumi heyete arz olundu. Gelir ve masraflar toplamı 532 lira 76 kuruş olarak denkleştirilen bütçe kabul edildi.

10- İdare Heyeti seçimine 26 murahhas iltihak etti. Neticede Köy yatı mektebi muallimi İsmail Uluğ Bey, Gündüz mektebi muallimlerinden Nuri ve Ahmet Beyler, Kız Mektebi başmuallimesi Nahide ve muallime Mü'mine hanımlarla Küplü başmuallimi Mustafa Zekâi Bey ve köy yatı mektebi muallimlerinden Nazmi Beyler oylama ile idare heyetine seçilmişlerdir.

11- Divan-ı Haysiyet (Onur Kurulu) seçimine de Köy yatı mektebi müdürü Ahmet Hamdi Bey, ilköğretim müfettişi Mehmet Emin Bey ve köy yatı mektebi muallimi Şemseddin Beyler çoğunluk olarak seçilmişlerdir.

12- Kongrece merkez mevcuduna nazaran yasa gereğince 4 murahhasla Umumi Kongreye katılmaya karar verilmiştir. Merkez bütçenin darlığına binaen merkezden 2 ve Ankara'dan da 2 kişinin seçilmesi uygun görülmüştür. Yapılan seçimlerde merkezden Köy Yatı Mektebi muallimi İsmail Uluğ Bey ile Gündüz mektebi muallimi Ahmet Bey, Ankara'dan Musiki Muallim Mektebi Müdür Muavini Faik Reşit ve Kütüphaneler Müdürü Hasan Fehmi Beylerin birliğimizi Ankara'da yapılacak umumi kongrede temsil etmelerine karar verilmiştir.¹⁵

BİLECİK MUALLİMLER BİRLİĞİ MERKEZ İDARE HEYETİ (1926)

REİS: Bilecik Gündüz İlk Mektebi muallimlerinden Nuri Bey,

KÂTİB-i UMUMİ: Bilecik Köy Yatı Mektebi muallimlerinden İsmail Uluğ Bey,

VEZNEDAR: Bilecik Gündüz İlk Mektebi muallimlerinden Ahmet Bey,

ÂZÂLAR: Bilecik Kız İlk Mektebi Başmuallimesi Nahide Hanım, Bilecik Kız İlk Mektebi muallimesi Mü'mine Hanım ve Bilecik Köy Yatı Mektebi muallimi Nazmi Bey,

İDARE MEMURU VE ÂZÂ: Küplü Baş Muallimi Mustafa Zekâi Bey.¹⁶

Kongreden sonra Muallimler Birliği Merkez âzalarından İsmail Uluğ, Şemsi, Nazmi, Mustafa ve Zekâi Beylerden "Halkı İrşad Heyeti"

¹⁵ *Bilecik Gazetesi*, 5 Temmuz 1926, No:75, s.3.

¹⁶ Gösterilen yer.

oluşturulmuş ve 1926 yılı ağustos ayı zarfında harekete geçilerek Küplü, Pazarcık ve Yarhisar nahiyelerindeki köylere ziyaretler düzenlenmişti. Ve heyet aşağıdaki program çerçevesinde yürüttüğü görevini yerine getirmişti:

BİLECİK MUALLİMLER BİRLİĞİ İRŞAD FAALİYETİ PROGRAMI

1-Cumhuriyet yönetiminin, milli hâkimiyetin diğer yönetim şekillerine olan üstünlüğü ve aralarındaki farkların açıklanması.

2- Gazi Paşa hazretlerinin nasıl bir insan olduğu, köylülere ve bütün memlekete yapmış olduğu sınırsız hizmetlerin anlatılması.

3- Türklük düşüncesini ve ruhunu yükseltecek ve aşılacak konular üzerinde konuşmalar.

4- Türk'ün kudreti, milli varlık, milli adet ve an'aneler ve varsa bunlar üzerine ait yazılmış nadide eserler okunacak; milli kültürümüze, dilimize, v.s. konulara dikkat çekilecek bilgilendirme yapılacaktır.

5- Vatanın selâmetinin ancak kahraman ordumuzun sayesinde temin edileceği, askerliğin en kutsal vatan borcu olduğu, gerektiğinde, davet edildiğinde herkesin süratle icabet etmesinin önemi ve lüzumu; tayyarelerin yurt savunmasında ve diğer açılardan önemi ve lüzumu anlatılacaktır.

6- Eğitim ve öğretimin önemi, memleketin ancak eğitim ve öğretim sayesinde kurtulacağı, ilerleyeceği anlatılacaktır ve daha önceliklere uygun olarak yeni mektepler inşa edilecektir.

7- Telefon, otomobil ve muntazam inşa edilmiş yolların varlığının memleket kalkınmasındaki önemi ve gerekliliği anlatılacaktır.

8- Sıtma, verem, frengi, vs. bu gibi insan ve hayvan hastalıklarının Türk evlatları ve memleket hayvanları üzerinde yaptığı tahribat köylüye anlayacağı bir dille anlatılacaktır; sıtmanın kola düğümlü okunmuş pamuk ipliği bağlanmasıyla, üfürükle,.. frenginin ve hayvan hastalıklarının tütsü, vs. gibi garip ve cahilce tedavilerle ve diğer hastalıkların da bunlara benzer şeylerle, tütsülerle geçmeyeceği, doktor ve veterinerlere müracaat edilmesi ve onların verdiği ilaçların kullanılmasının gerekliliği, zorunluluğu anlatılacaktır.

9- Topraklarımızın çokluğu, genişliği ve nispeten nüfusun azlığı ve nüfus artışının önemi, çocuk bakımı ve çocukların hastalıklardan korunması hakkında halkı bilgilendirme

10-Memleketin gelişmesinin, ilerlemesinin ziraatle başlayacağı ve fenni usulle yapılacak ziraatın aynı tarlada çok daha fazla hâsılat vereceği, çiftçilerin zirai aletlere, makinelere rağbet etmeleri ve âşar vergisinin kaldırılmasının faydaları açıklanacak.

11- Ormanların faydaları ve tahribattan korunmaları,

12- Temizlik ve özellikle tuvalet temizliği ve dolayısıyla tuvaletlerin temizliği hakkında, gübreler ve gübreliklere dair bilgilendirme,

14- Suların sağlık üzerindeki etkisi ve bilhassa içme ve evde kullanma sularının temizliğinin önemi.

15- Köylerde İmece, yardımlaşma teşkilatının önemi.

16- Köy Kanunu hakkında bilgilendirme.¹⁷

Netice olumluymdu. Gezi sonrası İrşad heyeti merkez vilayete döndüklerinde gözlemlerinden memnun kaldıklarını ifade etmişlerdi.

Bilecik Muallimler Birliği Dördüncü Kongresi (1927)

1927 Senesi Muallimler Birliği'nin yıllık kongresi bu kez 2 Haziran 1927 Perşembe günü merkez ve şubelerden gelen 64 üyenin katılımıyla saat 9.30'da açılmıştı. Kongre âzâlarından en yaşlı olan Yatı Mektebi muallimi Şemseddin Bey geçici başkanlığa, gençlerden Osman Bey (Osmaneli) ve Sadık Naci Bey (Bilecik) geçici kâtipliklere seçildiler. Sonra gündeme geçilerek daimî başkan ve kâtipler seçildi. Neticede Ahmet Hamdi Bey (Bilecik) başkanlığa, Rüstem Bey başkan yardımcılığına, Sadık Naci Bey (Bilecik) ile Osman Bey (Osmaneli) kâtipliğe seçildiler.

1- İdare Heyeti'nin hesap ve mesai raporu okundu. Yapılan çalışmalar uygun görülerek teftiş heyeti seçimine geçildi. Faruk Bey (Bilecik), Talât Bey (Osmaneli), Şükrü Bey (Küplü), Mustafa Zekâi Bey (Gölpazarı) oylama ile seçilerek hesapları kontrol ve bütçeyi düzenlemeleri kararı alındı.

¹⁷ *Bilecik Gazetesi*, 6 Eylül 1926, No:84, s.3.

2- İdare Heyeti seçimlerine 64 üye katıldı. Neticede Maarif Müdürü Ahmet Hamdi Bey, Küplü Erkek Mektebi Baş Muallimi Ahmet Bey, Hapishane Mektebi Muallimi Hüseyin Hüsnü Bey, Yatı Mektebi muallimlerinden İsmail Uluğ Bey, Erkek Mektebi muallimlerinden Nuri ve Sadık Naci Beyler oy çokluğuyla idare heyetine seçildiler.

3- Teftiş Heyetinin raporu okunarak umumi heyete arz olundu. Gelir ve gider masrafları toplamı 889 lira 18 kuruş olarak düzenlenen bütçe kabul edildi.

4- Divan-ı Haysiyet (Onur Kurulu) seçimlerinde merkez müfettişi Rüstem, Yatı Mektebi Müdürü Faruk ve Yatı Mektebi muallimlerinden Şemseddin Beyler çoğunluğu sağlamıştır.

5- Genel Kongreye katılmak üzere merkezden ve Ankara'dan birer kişinin seçilmesi uygun görüldü. Yapılan seçimde merkezden Maarif Müdürü Ahmet Hamdi Bey çoğunluk tarafından uygun görüldü. Ankara'dan katılacak kişinin seçimi de yeni idare heyetine bırakıldı.¹⁸

Bilecik Muallimler Birliği Beşinci Kongresi (1928)¹⁹

Bu kez karma mektep salonunda toplanan kongrede İdare Heyeti'nin mesai ve hesap raporları üzerine çıkan tartışmalar nedeniyle toplantı akşama kadar sürmüştü. Muallimlerden ekseriyetinin çeşitli mahallere dönmesi gerektiğinden kongreye aynı günde son verilerek yeni idare heyeti seçildi.

Bütçenin tanzimi ve dâhilî yasanın yeniden ele alınması danışma arkadaşlarıyla yapılmak üzere yeni idare heyeti şu suretle teşkil edildi:

Reis; ikmal mektebi muallimlerinden Tahir Hayrettin Bey, kâtip Küplü baş Muallimi Ahmet Bey, veznedar karma mektep muallimlerinden İsmail Hakkı Bey, âzâlığa da yatı mektebi müdürü Faruk Bey, müdür muavini Nazmi Bey ve ikmal mektebi muallimlerinden İbrahim ve hapishane muallimi Hüseyin Hüsnü Bey ile

¹⁸ *Bilecik Gazetesi*, 14 Haziran 1927, No:123,s.3.

¹⁹Gazetede haberin başlığı sadece "Muallimler Birliği Kongresi" olarak zikredilmiş, hangi tarihte toplandığı, kaçınıcı kongre olduğu belirtilmemiştir. Ancak bundan önceki kongrelerle kronolojik bir sıralama yapıldığında 1928 tarihli kongrenin beşinci kongre olduğu ortaya çıkmaktadır. *Bilecik Gazetesi*, 3Temmuz 1928, No:173, s.3.

Yarhisar muallimlerinden Mahmut Emin ve Dereşemseddin Köyü muallimi Ahmet Nuri Beyler seçilmişlerdir.²⁰

Ertuğrul Muallimler Birliği'nin 1928 senesini müteakip 1929 senesinde toplanan kongresi hakkında bilgiye -Bilecik Gazetesi'nin o döneme ait sayılarının arşivde bulunmayışı nedeniyle- ulaşılammıştır. Birliğin 1930 ve 1931 senelerinde gerçekleştirilen kongrelerine de gazetede yer verilmemiştir. 1932'ye gelindiğinde ise Muallimler Birliği kongresine gazetenin "Vilayet Haberleri" kısmında sadece "Kongre" başlığı altında değinilmekteydi. Kongrenin nerede toplandığı da belirtilmiyordu.

Bu kez Muallimler Birliği yıllık kongresi 2.1.1932 tarihinde kaza muallimler birliği temsilcilerinin de katılımlarıyla toplanmıştı.

Bu toplantıda da yolunda ilerledikleri kıymetli mesleklerinin gelişmesi ve ilerlemesi konusunda muallimler arasında uzun ve samimi konuşmalar yapılmış ve önemli kararlar alınmıştı.

Kongre sonunda başkanlığa ikmal mektebi öğretmenlerinden Faruk Bey, üyeliklere de yine İkmal Mektebi öğretmenlerinden Nebahat Hanım, ilk mektep başmuallimi Tefik Bey ve öğretmen Hüseyin ve Ahmet Beyler seçilmişti.

Başkan Faruk Beyin azim ve gayretleri yeni heyetin bu yeni görevini de başarıyla yürüteceğinin teminatı olmuş ve talimatname gereği hakemliğe de İkmal Mektebi müdürü Sami Bey seçilmişti.²¹

Ertuğrul Muallimler Birliği, kongrelerde alınan kararlar doğrultusunda eğitimin ilerlemesi ve yaygınlaştırılması için Bilecik'teki ilim irfan ordusunun canla başla çalıştığı fedakâr bir organizasyon olarak tarihteki yerini almış ve Cumhuriyet Dönemi'nde Bilecik'in sosyal yaşamında aktif bir rol oynamıştı. Kuşkusuz toplumun hemen her konuda aydınlatılması, bilinçlendirilmesi de bu misyonun ayrılmaz bir parçasıydı.

ERTUĞRUL MUALLİMLER BİRLİĞİ'NİN GEZİ ORGANİZASYONLARI

Ertuğrul Muallimler Birliği'nin Yenişehir Seyahati

²⁰ *Bilecik Gazetesi*, 3 Temmuz 1928, No:173, s.3.

²¹ *Bilecik Gazetesi*, 7 Ocak 1932, No: 349, s.2.

Ertuğrul Muallimler Birliği tarafından merkez ve ilçelerdeki şubeler arasında karşılıklı işbirliği, yardımlaşma ve dayanışmanın güçlendirilmesi adına zaman zaman düzenlenen geziler, muallimlerin birbirleriyle kaynaşmalarını ve samimiyetle bütünleşmelerini sağlaması açısından ayrı bir öneme sahipti. 21 Haziran 1925'te toplanan ikinci kongrede alınan kararlarından biri de böyle bir gezi kararıydı. Kongrede kararlaştırılan ve bayramın üçüncü günü gerçekleştirilen Ertuğrul Muallimler Birliği ile İnegöl Muallimler Birliği'nin müşterek Yenişehir seyahatinden Bilecik Gazetesi'nde şöyle söz edilmektedir:²²

“Ertuğrul merkez şubelerine mensup muallimlerden bir grup bayramın 2. Gecesi Yenişehir'e hareket etmişler ve sabahleyin Yenişehir'deki muallim arkadaşları tarafından samimiyetle karşılanmışlardır. Karşılama sonrasında Türk Ocağı binasındaki hazır bulunan salona geçmişler ve burada ağırlanan misafirler orada (Yenişehir'de) hazır bulunan bütün muallim arkadaşlarıyla öğleye kadar vakitlerini samimi, kardeşlik havası içinde geçirmişlerdir.

Bu arada İnegöl'den oradaki muallimlerin de Yenişehir'e hareket ettiklerini bildiren bir telgraf gelmiş ve Yenişehir, Bilecik ve Söğüt kazalarını temsil eden Muallimler Heyeti İnegöl Şosesi meydanında ziraat bahçesinde arkadaşlarını beklemeye başlamışlar ve nihayetinde kavuşma gerçekleşmiş; kalpleri, gayeleri bir olan bu insanlar birbirlerine kavuşmanın verdiği sevinç ve heyecanla birbirleriyle sarmaş dolaş olarak uzun süre bu halde kalmışlardır.

Bilecik vilayetinin irfan ordusunun mümessillerinden oluşan bu kafilenin hepsinin de yüzlerinde büyük bir memnuniyet, sevinç ve şevk alâmetleri görülmektedir. Caddelere, sokaklara sığmayan bu muallimler kafilesi hep birlikte tekrar Türk Ocağı binasına gelmişler ve taraflar karşılıklı olarak samimi hislerini dile getirdikleri nutuklarla bu varlığı ve birliği vücuda getiren cumhuriyet hükümetine minnet duygularını dile getirmişler ve sonrasında Yenişehirliler arkadaşlarının hazırladığı yemeğe davet edilmişlerdir. Yemekten sonra da gidilmesi gereken yerlere ziyaretler yapılmış ve toplu olarak yapılan bu ziyaretlerde heyete açık olarak her taraftan teşekkür sözleri yağmıştır. Bilhassa belediye heyeti ile eşraftan Hacı Ahmet Bey ve İl Genel Meclisi

²² Bilecik Gazetesi, 20 Temmuz 1925, no:27, s.3.

üyelerinden Yenişehirli Tevfik Bey tarafından gösterilen ilgi ve teveccühten dolayı çok duygulanan muallimler de karşılıklı olarak teşekkürlerini dile getirmişlerdir.

Gündüz sıcağından bunalan kafileyi Yenişehirli arkadaşları Dolap mevkiine götürmüş ve bu mesire yerinde hoşça vakit geçirildikten sonra mehtapla şehre dönen kafile, kendisini Türk Ocağı binasında hazırlanmış olan yemek masalarının karşısında bulmuştur. Pek uzun senelerin ve idarelerin kavuşturamadığı bu heyetin evlatları birbirleriyle kardeşâne sohbetler ederek hasret gidermişlerdir. Bu hal epey müddet devam ettikten sonra kafile heyeti, İsmet Paşa mektebinde hazırlanan yatakhane de geceyi geçirmişlerdir.

Sabah kız ve erkek mektepleri ayrı ayrı gezildikten sonra ocakta misafirlere Yenişehir'in meşhur kaymağı ikram edilmiştir. Ayrılık vakti geldiğinde muallimler birbirlerine veda ederken bu gibi seyahatlerin muhtelif kasabalarda muhtelif zamanlarda gerçekleştirilmesini kararlaştırarak seyahate son verilmiş ve daha sonra Bilecik Muallimler Birliği Merkez İdare Heyetinden oluşan bir kafile Bursa'da açılan okullar el işleri sergisi ile sanayi sergisini ziyaret etmek üzere Bursa'ya, diğer heyetler de İnegöl ve Bilecik'e hareket etmişlerdir".²³

Ertuğrul Muallimler Birliği İrşad Heyetinin Yarhisar Nahiyesindeki Gezintileri

3 Ağustos 1925 tarihli Bilecik Gazetesi'nde ise Ertuğrul Muallimler Birliği'nin gerçekleştirdiği bir başka gezi haberi yer almaktaydı. Geziler bilhassa İrşad Heyetlerinin varlığıyla daha çok anlam kazanmaktaydı. Zira bu tür geziler genellikle çevrede yapılan gözlem ve incelemelerin aktarılmasının yanı sıra halkın aydınlatılması amacını da güttüğünden ayrı bir önem arz ediyordu. Bu defa gazetede Ertuğrul Muallimler Birliği İrşad Heyetinin Yarhisar nahiyesine düzenlediği gezinin ayrıntılarına yer verilmişti.²⁴ Bu gezi taşrada bir inceleme, mevcut durum hakkında gözlemleri aktarma ve tabii bölge halkını aydınlatma amacı güttüğü için uzun soluklu bir yazı dizisi olarak gazetenin birkaç nüshasında yer almıştı.

²³ Bilecik Gazetesi, 20 Temmuz 1925, no:27, s.3.

²⁴ Bilecik Gazetesi, 3 Ağustos 1925, no:29, s.3.

Salı günü yola revan olan İrşad Heyeti'nin yol boyunca edindiği ilk izlenim buraların Milli Mücadele ve daha önceki yıllardan bu yana hiç olmadığı kadar verimli bir zirai faaliyete sahne olduğudur: *"...Her taraf az çok imar olunmuş. Tütün, mısır, sebze ve bostan tarlalarının sevimli görüntüsü yanında ekin tarlaları da altın başaklarını aşağıya eğerek tırpan ve orağa hazır halde... Birçoğu yerlere serilmiş, yamaçtaki harman faaliyete geçmiş rüzgâra karşı daneleri samandan ayrılıyor. İsmet Paşa'nın meşkûr (övgüye layık) ziraat siyasetinin memleketi harici istihlâkât-ı ziraiyeden (dış zirai harcamalardan) kurtardığına pek büyük deliller.."*²⁵

Akşama doğru Pelitözü Köyü'ne giren İrşad Heyeti gece burada konaklamaya karar verir. Burası Milli Mücadele yıllarında Yunan işgaline uğrayan ve en çok tahribata maruz kalan köylerimizden biridir. Kendilerini ziyarete koşan misafirperver köylülerle İrşad Heyeti arasında uzun bir sohbet başlar. Ziraat, sağlık ve toplumsal meseleler üzerinde cereyan eden bu samimi sohbet neticesinde yapılan irşadâtın köylüler üzerinde müspet bir tesir yarattığı gözlenmiştir. Ne yazık ki bu köy işgal sırasında tamamen yanmış olduğu için yeniden ihya edilmeye çalışılsa da hâlâ eski perişanlığı göze batmaktadır. Çevrede hiçbir yenilik göze çarpmamaktadır. Devlet tarafından burada muhacirlere tahsis edilen bazı zarif ve küçük hanelerin köyde birer örnek teşkil etmesine rağmen genellikle köylülerin kendi imkânlarıyla inşa ettikleri evlerin çevre sağlığına fazla önem verilmeksizin derme çatma olduğu görülmektedir. En azından bundan sonra yapılacak hanelerde ahır ve gübreliklerin evlerden ayrılması, abdesthanelerin kuyu ve lağımlara sevk edilmesiyle çevre ve halk sağlığının garanti altına alınacağı bir temenni olarak dile getirilmektedir. Zira havası ve suyuyla mümtaz bir mevki olan bu köy, tabiatın kendisine bahsettiği güzelliklerden istifade edildiği takdirde bir saat mesafedeki Bilecik vilayet merkezine bir yazlık, sefalık mekânı olmaya müsaittir.

Heyetin gezisi sabah devam ediyor. Çevreyi adeta bir açık hava müzesi gibi büyük bir dikkat ve ihtimamla gezen İrşad Heyeti bir yandan da gözlemlerini aktarıyor:

²⁵ Göst. yer.

“Sabah köyü geziyoruz. Burası yanmadan önce iki yüz küsür haneden ibaret olup çoğunluğunu Rum haneler oluşturuyor, ancak 45 hane Türklerle meskûn imiş. Şimdi de ancak o kadar inşaat olduğu görülüyor. 3 hamam yıkıntısı (birisini tamir edilmiş), 2 ipek fabrikası enkazı, kocaman bir kilise molozu ve ötede beride yıkılan hanelerin duvarları gözüküyor. Burasının da kendine mahsus bir ma'muriyeti olduğu anlaşılıyor. Türü türü nefis ve leziz suları olan çeşmeleri burayı daha ziyade şerefendiriyor. Adı geçen köyün Karasu (Bardın) mevkiinde külliye arzisi olmakla birlikte koza yetiştirmek üzere böcekhaneleri de vardır. Fakat bugün bu böcekhaneler de harap bir haldedir. Bu arazinin ağaçlık tarafı sebze yetiştirmeye elverişli olsa da kalet (su dolu çukur) arazinin çokluğu oralardan istifade edilmesine imkân bırakmadığı anlaşılıyor. Aynı zamanda bu köy arazisi koyun, keçi yetiştirmeye gayet elverişli meralara da sahiptir...”

Bu gezi sırasında gözlemlenen bir diğer husus daha vardır ki, o da Bilecik bağlarına dadanan “filoksera”²⁶ adlı bir bulaşıcı hastalığın yarattığı tahribat ve memlekete verdiği zarar ziyandır:

*“Ne acıdır ki eskiden en ziyade yaş üzüm, pekmez vs. üzüm mamulleri ihracatı ile şöhret bulan Bilecik ve köyleri bu illete karşı elleri kolları bağlı bir halde duruyorlar. Bu hastalık bulaşıcı ve girdiği yeri berbat etmeden, bitirmeden, kurutmadan bırakmıyor. Vilayetin bağları genellikle yamaçlarda olduğundan pirinç tarlaları gibi su altında bırakarak kurutma çaresi de yok. Ancak tek çare Amerikan asma çubuğu tedarik ederek yekdiğerleri üzerine bizim yerli asmalardan aş yapmaktır”*²⁷

Bu konuda dönemin hükümeti gereken tedbiri almıştı. Birçok mahallerde Amerikan asma çubuğu yetiştirmek, çoğaltmak için bahçeler oluşturmuştu. Bilecik vilayeti özel muhasebesi tarafından da bu meseleye el atılmış, başta Bilecik vilayet merkezinde, diğerleri de İnegöl ve Yenişehir’de olmak üzere üç yerde Amerikan asma çubuğu yetiştirip çoğaltmak için ziraat bahçeleri oluşturulmuştu. Bunun için bağcılıkla uğraşan köylünün, çiftçinin buralara başvurması gerekmektedir. Mevcut yeterli gelmiyorsa Bursa Ziraat Mektebi ile

²⁶ Filoksera: bağlarda görülen, asma bitinin yol açtığı bir hastalık.

²⁷ Göst. yer.

İstanbul Kızıltoprak Bağcılık Mektebine başvurulması zorunludur. *“Bağcılığımızın kurtarılması, eski şerefli mevkiine getirilmesi için canla başla çalışmak zorundayız. Artık mütevekkil olma kaygısından kurtularak ve azimle, gayretle çalışarak her engelin üstesinden gelmek zorundayız. Eğer ufacık (Filoksera) denilen ve ancak mikroskopla görülebilen bu hayvanla uğraşacak güçte değilsek ey çiftçi!, ey bağcı! Kendin için bu toprakta hayat hakkı arama... Bu hastalıkla savaşmak için mutlaka Amerikan asma çubuklarını temin etmelisiniz.*

Gelelim haşhaş ziraatine; Köyde bu ziraatin ne durumda olduğunu sorduğumuzda kırağı ve ayazın haşhaş mahsulâtının onda dokuzunu mahvettiği cevabını aldık. Demek ki bu sene mâlî servetin en mühim bir kısmını soğuğa kurban verdik...”²⁸

İrşâd Heyeti bir yandan çevreyi gezerken diğer yandan kongrede alınan karar gereği köylülerle sohbet ederek gerekli talimatları vermeyi, köylüyü uyarmayı, aydınlatmayı ihmal etmiyordu. Gezi esnasında düşünülen notlar bunu göstermekteydi:

“...Ne yazık ki dededen babadan gördüklerimizi terk edemiyoruz. Öyleyse kabahatimiz nerede? Kabahatinizin nerede olduğunu ben size söyleyeyim: siz haşhaşı yalnız kışlık olarak ekip dikiyorsunuz. Hâlbuki bunu yazlık, yani ilkbaharda ekecek olursanız çektiğiniz emekler bu suretle heba olmamış olur. Bu yıl vilayetimizin binlerce dönüm haşhaş tarlaları boş kalmıştır. Çiftçi dayı! sen bununla iki suretle müstefid (kazançlı) olurdun. Birisi, daneleriyle yağından istifade ediyorsun, diğeri en mühimi; afyon.. bununla servet-i milliye'ye harici paraları katıyorduk. Ertuğrul vilayeti, Afyonkarahisar ve civarındaki vilayetlerden sonra afyon ihracatında ikinci sırayı alırken bugünkü neticeyi pekiyi görmüyoruz. Diğer mahaller gibi sen de dedenden gördüğünü değil, faydanın nereden geleceğini düşün. Ona göre öğütlerimizi tut.

Gelelim kozacılığımıza: bundan da iyi neticeler elde etmemiş olduğunuzu görüyoruz. Eğer civar köylerin kozaları bozulmamış ve onların yapraklarını almamış olsaydınız siz de yarı yolda böceklerinizi dışarı atacakmışsınız. Ne kadar acınacak bir hal..iki fabrikayı doyuran iki yüz küsür hanenin böcek yetiştirdiği bu köy bu hale gelirse diğerleri

²⁸Göst. yer.

için ağlamaktan başka çare yoktur. Mevcut bahçeleri adam akıllı imar etmek ve yeniden fidanlık tesis etmek zaruridir. Bilhassa müşfik hükümetimiz geçen sene pek çok dut fidanları tevzi etmişti(dağıtmıştı). Siz de makam-ı âidesine (ilgili makama) vaktinde müracaat ediniz. Bunları tedarik ederek Harbi Umumiden beri sönmeye yüz tutmuş olan bu sanatı ihyaya tevessül ediniz. Bilirsiniz ki kozacılık sanayi, ziraatın en kolay, en çabuk idrak edeni ve en çok para kazandıranıdır. Bilhassa vilayetimizin koza yetiştiriciliği hususunda eskiden birinci sırada olduğunu unutmayınız. Çiftçi dayı, bu hususta senin bir parçacık fazla gayretine bakıyoruz. Haydi gayret... Tevfik Allah'tandır.”²⁹

İrşâd Heyeti'nin inceleme gezisi devam ediyor. Yol boyunca gözlemlenen her şey en ince detayına kadar not düşülüyor. Bu gezi notları yaz mevsiminde Bilecik'in taşra manzarasının kendine has güzelliğini, sevimliliğini hikâye tadında gözler önüne sermektedir:

“Güneşi arkamıza alarak Bursa şosesi üzerinde yolumuza devam ediyoruz. Biraz ileride bir faaliyet görülüyor. Merakla adımlarımızı sıklaştırıyoruz. Burası başlangıçtaki inşaatından beri tamir görmeyen, taşları ayıklanmamış, üzerleri otlar ve dikenlerden orman olan Bursa-Bilecik devlet şosesi. “İcraat-ı Meşkûre-i Vilayetpenâhi Âsârı” (Vilayetin yöneticilerinin övgüye lâyık bir eseri) olarak tesviye ve tamir edilerek, taşları temizlenerek, otları imha edilerek yeni bir yol haline sokuluyor. Bundan evvelki seyahatlerimiz esnasında buralarda şosenin kaybolmak üzere olduğu görülüyordu. Bir müddet bu temiz yol üzerinde gidildi. Yolda yine şayan-ı gıpta bir hale tesadüf ettik. Gülümbe köyünün bu civarda tarlaları olan çiftçileri “İmece” usulüyle oraklarını yapıyorlar. Bir saat içinde kocaman tarlalar yerlere seriliyor demet ve yığın yapılıyor. Fakat yük hemen bütün kadınların, zavallı anaların sırtında... 40-50 kadına mukabil bir-iki erkek göze çarpıyor. Bu faaliyetlere erkekler de iştirak ederek onların yüklerini hafifletmeler ve kendilerine biraz mevki vererek Türk anasına karşı lazım gelen hürmeti îfa etseler, fena olmaz düşüncesindeyiz. Sabık (geçici) Yarhisar Nahiyesi merkezi (İlyas Bey) köyü şosesine girdik. Bayır aşağı iniyoruz. Önümüze bir dere geliyor. Tahtaköprü mevki. Burada bir kahvaltı yaparak şoseyi takiben bayırı tırmanıyoruz. 15 dk sonra İlyasBey'de kendimizi muhterem bir muallimîn ağuşuna atacağız.

²⁹ Bilecik Gazetesi, 17 Ağustos, 1925, no:31,s.3

10 dk süren bayır nihayet kafiye düz, mezru'(ekili) tarlaların arasında yoluna devam ettirdi. Biraz ileride kesif ağaçları hâvi bir koruluk gözüktü. Yanına yaklaştıkça insana ferahlık veren bu mezkûr mahallin mezarlık olduğu anlaşıldı. Ölülerine karşı hürmetkâr İlyasBeyliler ne kadar fazla tebrik edilse o kadar yeri var...³⁰

Mezar taşları muntazaman kefeli (mermer, granit) taşından yapılmış. Vilayet dâhilinde kabristana burası kadar ihtimam göstermiş bir yer görmedim dersem mübalağa etmemiş olurum. Kitabe yazılı bir mezarın sahibi ziyaret edildi. Cümlesine Fatihalar hediye edildi. Yolumuza devam ettik. Şosenin uzakta iki taraflı ağaçların arasına girdiği görülüyor. Sağ tarafta orak yapılıyor. Pek yorgun düşen çiftçi ailesiyle güneşi kendilerine yorgan yaparak uyuyorlar. Gölgeye yere geldik. Burada şosenin iki tarafını sular ayırıyor.

Barbunya fasulyesiyle tarif eyleyen (tanınan, bilinen) İlyasBey köyünün bahçelerine bu su feyz ve bereket katıyor. Burada biraz soluklandıktan sonra merkezden hareketimizi duyan Yarhisar nahiyesinin pek münevver, muhterem ve kıymetli muallimleri bizi araştırmak için bir arkadaşı kılavuz olarak yola çıkarmışlar... Sevgili arkadaşların bizim için lütfen ihzar ettikleri mahalle götürüldük. O kadar saf ve samimi bir muhabbete girmiştik ki kalbimiz sevgiyle dolmuş idi. Bu heyecan bizde o kadar tesir etti ki üç saatlik yorgunluktan eser kalmadı. Her taraftan suların şırıltısı, ağaç yapraklarının tatlı hışırtısı yanımda bir musiki zemzemesi husule getiriyordu. Bundan da ayrıca müteazz oluyorduk. Arkadaşlarla gezmeye başladık. Meşhudat ve intibaatı yazmaya başlıyoruz. Buranın da düşman zulmünün ve tahribatının en fazlasına dūçar olan bir yer olduğu görülüyor. Yıkılan ve yakılan hanelerden başladık. Burası köyün ismine bağlanmış Karaosmanoğulları'nın yârânından İlyas Bey'in bina gövdesi cami ve havalisi (mezkur cami maalesef düşmanın çıkardığı yangından tamamen yanmış) ön tarafta sabık nahiye hükümet dairesi, bugün karma mektep, jandarma karakolu ve cami olarak kullanılmaktadır. Muhterik (yanmış) cami yanında bulunan İlyas Bey'in türbesi yangından zarar görmediği için bunu O zâtın kerametine

³⁰ Bilecik Gazetesi, 24 Ağustos, 1925, no:32, s.4.

atfediyorlar. Tuhaf bir durum. Bizce tesadüfen yangından zarar görmemiş o kadar...³¹

Ertağrul Muallimler Birliği İrşâd Heyeti tarafından bundan başka köy ve nahiyelere de gözlem ve inceleme gezilerinin yapılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Gazete sütunlarında bunların tamamına yer verilmese de Bilecik'teki Muallimler Birliği'nin bu gibi faaliyetleri sürdürdüğünü ve civar köylerle de ilişkilerini her daim canlı tuttuğunu görüyoruz. Nitekim bu gezi ve incelemeler sonunda köy ve nahiyelerde tespit edilen eksikliklerin giderilmesi, eğitimle ilgili ihtiyaçların karşılanması için Muallimler Birliği harekete geçiyor ve gereken adımları atıyordu. Örneğin Bilecik Muallimler Birliği Merkezi'nin Vilayet Genel Meclisi'ne sunduğu 3 Ocak 1926 tarihli raporunda, İrşâd Heyetinin Yarhisar gezisi sırasında ziyaret ettiği Pelitözü köyünde bir numune mektebi açılması meselesi gündeme getiriliyordu. Raporda dile getirilen diğer ayrıntılar ise: "...Muallimler Birliği merkezlerine kütüphaneler tesis edilmesi, halka gece dersleri gösterilmek üzere yeni tesislerin kurulması ve bu tesislerin masraflarının temini ve irşad heyetleri için bir bina hazırlanması, halkın istifade edebileceği bir şekilde fenni ve ilmi filmler çekilmesi..." şeklinde sıralanıyordu.³²

Muallimler Birliği'nin ilçelerde yer alan şubelerinin de merkezdeki gibi verimli olma gayesiyle çabaladığını gazetede adından söz edilen Söğüt Muallimler Birliği'nin faaliyetlerinden anlıyoruz. Örneğin 20 Şubat 1927 tarihinde Söğüt Muallimler Birliği Başkanlığı tarafından uzunca bir rapor hazırlanmış ve İl Genel Meclisi'ne gönderilen bu raporda kaza dâhilindeki ihtiyaç ve talepler dile getirilmişti. Bunlar; Söğüt Kazası merkezinde bir halk kütüphanesi inşası, Söğüt Kazasındaki mekteplerin ihtiyaçlarını temin etmek için kaza merkezlerinde "Levazım-ı Dersiyе" tesisi, Söğüt kazası dâhilindeki halk dershanelerinin geliştirilmesi, köy ve kasaba mekteplerine devam eden talebelere bir defaya mahsus olmak üzere meccanen (ücretsiz, bağış olarak) kitaplarının temini, Söğüt kazası dâhilindeki ilk mekteplerden ihtiyaç sahibi beş talebenin yüksek mekteplerde tahsillerini tamamlayabilmeleri için özel bütçeden masraflarının temini, Köy

³¹ *Bilecik Gazetesi*, 24 Ağustos, 1925, no:32, s.4.

³² Vilayet Genel Meclisi Zabıt Hülâsası, İkinci Devre 16. Karar. *Bilecik Gazetesi*, 15 Mart 1926, no:60, s.1.

mekteplerinin muhtaç olduğu tesisat, mefruşat ve levazım-ı dersiyeinin temini maksadıyla her köy için 100 liralık tahsisatın bütçeye konulması, Söğütte inşasına karar verilen kütüphaneye en kısa zamanda başlanması, köylerde usul-ü tedrise (eğitim metoduna) uygun ve fenni şartlara sahip mektepler inşası, Çaltı köyündeki mektebin de tamamlanması ve Söğüt Yatı Mektebine ücretli talebe kabul edilmesi,.. gibi taleplerden oluşmaktaydı.³³

İl Genel Meclisi'nde bunlara benzer diğer kaza ve köylerden gelen talepler de değerlendirilmekte ve bütçenin el verdiği ölçüde maddi desteğin sağlanmasına çalışılmaktaydı. Yukarıda sözü edilen taleplerle ilgili olarak Nisan ayı içerisinde toplanan İl Genel Meclisi'nde; Söğüt yatı mektebinin iâşe bedelinin her bir talebe için 30 kuruştan hesaplanarak gerekli tahsisatın bütçeye konulduğuna ve Muallimler Birliği tarafından açılan Halk Dershaneleri teşkilatına yardım olmak üzere de bütçeye tahsisat konulduğuna dair Bütçe Encümenininin 13 Mart 1927 tarihli kararının kabul edildiği bildiriliyordu.³⁴

SONUÇ

Eğitim, insan yetiştirme sanatıdır. Gelecek kuşakların daha çağdaş, modern bir dünyada yaşayabilmelerinin yolu hiç şüphesiz iyi bir eğitim ve öğretimden geçer. Bunun için Cumhuriyetin ilk yıllarında gerek hükümetler, gerek hükümetlerin milli eğitim politikaları, gerekse özel kurum ve kuruluşlar çağdaş bir yaşam biçimi oluşturmak için her yaştan, her çevreden, kadınıyla erkeğiyle bütün milletin eğitilmesi, aydınlatılması için maddi manevi imkânlarını seferber ederek özveriyle çalışmışlardır.

Bu bağlamda Türkiye Muallimler Birliği'nin Bilecik şubesi olarak kurulan Ertuğrul Muallimler Birliği de kuruluşundan itibaren topladığı kongrelerde alınan kararlar doğrultusunda yürüttüğü bütün faaliyetlerde eğitimde zaman mekân sınırı tanımadan âzâmî derecede verimli olmayı kendine düstur edinmiş; genç cumhuriyetin ruhuna yaraşır bir biçimde gerçekleştirdiği hizmet anlayışıyla eğitimin yaygınlaştırılmasında ve eğitim seviyesinin yükseltilmesinde örnek bir başarı sergilemiştir. Milli bayramlarda, özel gün ve haftalarda, eğitim-

³³Bilecik Gazetesi, Mart 1927, No:110,s.1.

³⁴Bilecik Gazetesi, Mayıs 1927, No:118, s.1.

öğretim yararına düzenlenen kermes, müsamere, balo gibi etkinliklerde de maddi manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Ertuğrul Muallimler Birliği daima ön sıralarda yerini almıştır.

Toplumun aydınlatılması, bilinçlendirilmesi noktasında gezi organizasyonlarında görüldüğü gibi İrşad Heyetleri ile sadece mektep talebeleri ve velilerin eğitilmesiyle sınırlı kalmamış, bütün memleket halkının yararına olacak gerek zirai ve sanayi üretimle ilgili bilgi paylaşımlarıyla bölge ekonomisinin kalkınmasında, gerekse temizlik, sağlık ve bayındırlıkla ilgili sosyal hayatın geliştirilmesi konusunda toplumsal kalkınmanın önde gelen hedeflerinden birinin başarılmasında aktif bir rol oynamıştır.

KAYNAKÇA

Bilecik Gazetesi (1925-1932), TBMM Arşiv ve Kütüphanesi

Bilecik Gazetesi, 25 Ağustos, 1925,no:30,s.3.

Bilecik Gazetesi, 4 Mayıs, 1925, no:17, s.3.

Bilecik Gazetesi, 22 Haziran, 1925, no:24, s.2.

Bilecik Gazetesi, 13 Temmuz, 1925, no:26, s.3.

Bilecik Gazetesi, 13 Temmuz, 1925, no:26, s.3.

Bilecik Gazetesi, 24 Mayıs 1926, No:70, s.3.

Bilecik Gazetesi, 5 Temmuz 1926, No:75, s.3.

Bilecik Gazetesi, 12 Temmuz 1926, No:76, s.4.

Bilecik Gazetesi, 6 Eylül 1926, No:84, s.3.

Bilecik Gazetesi, 14 Haziran 1927, No:123,s.3.

Bilecik Gazetesi, 3Temmuz 1928, No:173, s.3.

Bilecik Gazetesi, 7 Ocak 1932, No: 349, s.2.

Bilecik Gazetesi, 20 Temmuz 1925, no:27, s.3.

Bilecik Gazetesi, 3 Ağustos 1925, no:29, s.3.

Bilecik Gazetesi, 17 Ağustos, 1925, no:31,s.3

Bilecik Gazetesi, 24 Ağustos, 1925, no:32, s.4.

Bilecik Gazetesi, 15 Mart 1926, no:60, s.1.

Bilecik Gazetesi, Mart 1927, No:110,s.1.

Bilecik Gazetesi, Mayıs 1927, No:118, s.1.

Literatür

Muallimler Mecmuası, İstanbul Muallimler Birliği, İstanbul: 1922-1947.

Yunus PUSTU, "Türkiye Muallimler Birliği Genel Merkezi ve Şubelerinin Neşrettiği Mecmualar", *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.2. Adana: 2017.

_____, "Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleriyle Türkiye Muallimler Birliği (1921-1936)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara:2019, Sayı 99, 51-94

Filiz OKMAK, *Türkiye Muallimler Birliği Mecmuasının Sistematiğ Tahlili*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, DENİZLİ:2009.

